

O ARMĂTURĂ POLEMICĂ SPECIFICĂ ANILOR '30: MIRCEA STREINUL, UN MARE RĂZVRĂTIT BUCOVINEAN

ALEXANDRU-OVIDIU VINTILĂ
Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera” Suceava
E-mail: ovidius_vintila@yahoo.com

A Polemic Specific to the 1930s: Mircea Streinul, a Great Bukovinian Rebel

*(Abstract)**

It is known that the 1930s have been troubled, with strong tensions, marked by a series of sustained polemic debates, with the intellectual world suffering major ideological splits. Thus, on the public stage of the indigenous intelligence will appear Mircea Streinul, a young writer and follower of the „philosophy of life”, determined to tell the truth that he considered to be defining for the times he lived. The study presents some of the positions and polemics reflecting the thinking of the young generation of Romanian intellectuals in the Bukovinian space, around Mircea Streinul, the ferment of the Iconar Movement, which established itself as an important writer, poet and writer, translator, leading exponent of a group that aimed to reinvigorate the province, to shift the emphasis on the periphery to the detriment of a centrality that he saw as excessive and harmful at the same time.

Keywords: tensions, debates, philosophy of life, Bukovinian.

Anii '30, nu doar în Bucovina, au fost frământați, cu tensiuni evidente și cunoscute îndeobște. Tot acum s-au ascuțit dezbaterile pe teme ideologice, lumea s-a împărțit în tabere, fiecare clamându-și propriul adevăr, crezul într-o lume mai bună. Tot în această perioadă, se afirmă și devine o persoană cunoscută Mircea Streinul, student la Cernăuți, scriitor din noua generație, decis să nu precupețească niciun efort pentru cauza sa și a tinerilor pe care îi atrage ca un magnet în jurul său. El este în fapt și principalul factor de coagulare a Grupului Iconar, mișcare considerată a fi cea mai importantă din istoria literaturii de limbă română din Bucovina.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Urmărind articolele publicate de Mircea Streinul în revista „Iconar” (septembrie 1935 – ianuarie 1938, până la instaurarea în februarie a regimului autocrat carlist), vom observa cât se poate de limpede poziția unui „trăirist” bucovinean, liderul unui grup care va încerca să revigoreze provincia, marginea, perifericul, impunând o poetică specifică, o raportare culturală asumată național, refuzând primatul absolut al esteticii de pe o poziție morală – creștină. Cartografiind punctul de vedere al lui Mircea Streinul din revista „Iconar”, singurul care a fost în interiorul grupării amintite de la începutul până la sfârșitul acesteia, iese în evidență o strategie de tip naționalist, însă cu o serie de nuanțe, un răspuns pe care îl dă, cât se poate de ferm, pe de o parte „colonizărilor” mai vechi și, implicit, presiunilor habsburgice, austriece, iar pe de altă parte „colonizărilor” de dată recentă, ale elitei bucureștene, care voia să impună canonul literaturii autohtone. Bucovinenilor li se părea că bucureștenii îi tratează cu un orgoliu exacerb. Din acest punct, Mircea Streinul a pornit o veritabilă ofensivă polemică îndreptată direct către criticii literari care scriau în publicațiile bucureștene.

Așadar, deși revista „Iconar” era destul de restrânsă din punct de vedere al spațiului tipografic, Mircea Streinul își va susține aici polemicile. În astfel de dispute pe cale jurnalistică va folosi un limbaj extrem de dur, practic „va tuna” ori de câte ori i se părea că e lezat de ceva sau cineva. Va declara război tuturor celor care se vor exprima în dezacord cu el sau cu ideile pe care le îmbrățișa. Scriitorul iconarist va da dovadă de o libertate totală în ceea ce privește limbajul utilizat. Scrie fără să-și impună niciun fel de restricții, polemica sa fiind una de o vehemență rară. În „gura” lui Mircea Streinul, din al doilea număr al revistei „Iconar”, spre exemplu, intră o mulțime de nume grele ale culturii din perioada interbelică. Așadar, îi enumerăm doar pe poetul, prozatorul și publicistul Tudor Arghezi, pe marele poet și matematician Ion Barbu (cu amendamentul că față de acesta, mai târziu, în 1941, în „Însemnările sociologice”, va arăta o reală apreciere cu ocazia aderării sale la extrema dreaptă), criticul literar de certă valoare, Pompiliu Constantinescu sau Eugen Lovinescu, după cum știm cum toții, un teoretician literar incontestabil pentru ceea ce înseamnă istoria literaturii de la noi. Și, evident, în malaxorul poetului iconar Mircea Streinul vor fi băgați mulți alții, pe care nu îi mai enumăr acum.

Un exemplu elocvent în acest sens este următorul text semnat de Mircea Streinul, din care extragem: „Monumentul indian de mediocritate, burduful cu numele Pompiliu Constantinescu, uns critic de naivitatea lui E. Lovinescu, naivitate exploatată comercial de d. Pauker, e incapabil să înțeleagă că literatura e altceva decât morfoleală fără gingii, clătită cu apă de zahăr. Polemica d-lui Constantin Friț Pompilescu, critic și profesor de limba română – bieții săi elevi! –, cu d. Puiu Gârcineanu, ne întărește suficient afirmația. Pompiliu e mediocru. Nici măcar prost nu-i poți spune. Trebuie să însemn aici, cu regret, că d. Sevastos îi e superior – căci autorul *Camionetei*... reușește, uneori, să fie prost pur, ceea ce nu-i

cazul la d. Pipică Constantinescu, care prezintă prostia moderată a gânsacului obraznic și tont”¹.

Deoarece se aflau pe alte coordonate de idei sau aveau viziuni diferite, Mircea Streinul nu a întârziat să-și arate dezacordul față de George Călinescu, Șerban Cioculescu, Perpessicius, Eugen Lovinescu sau Pompiliu Constantinescu, cei doi din urmă fiind amintiți deja. În general, susține istoricul literar Zigu Ornea, „publicații de extremă dreaptă se încapățâneau în lamentații despre inexistența criticii literare, întreținând bătălii neobosite împotriva modalității în care criticii își împlinesc misiunea. Din foiletoniști ignari și mercenari nu erau scoși, sudalmele fiind sistematic împrășcate. Supăra enorm că toți criticii importanți, fără excepție, vestejeau ca pălite de vetustețe orientările conservator autohtoniste, opțiunea îndreptându-se, deschis, spre modernitate și înnoire. Aceasta echivala pentru exponenții extremei drepte care, în literatură, se baricadaseră pe meterezele tradiționalismului osificat, cu o trădare efectivă de neam. Și nu au ostenit, de aceea, să-i vitupereze pe criticii literari”².

În aceeași publicație, „Iconar”, Mircea Streinul își va face publică, pe un ton foarte vocal, nemulțumirea vizavi de noua atribuire a unui fotoliu de academician poetului George Topârceanu, pe care îl considera a fi minor în comparație cu înaltul titlu ce i s-a acordat. Cu această ocazie, Mircea Streinul, un om revolat, până la urmă, va scrie în „Iconar” următoarele cuvinte: „Anul acesta au avut loc alegeri de noi membri ai Academiei Române. S-o mărturisim de la început: ele ne-au nedumerit. Nu vom putea înțelege niciodată ce caută un G. Topârceanu în înaltul for cultural al României și de ce, nici până astăzi, de nu știu cât timp, n-a mai fost acceptat un preot ca membru. Ne întrebăm fără răspunsuri: Biserica, oare, n-are oameni destul de capabili, ca să poată participa la luminile Academiei? Părerea noastră e că da! Atunci, cum se face că profesori de circulație spirituală mai mult decât europeană, ca d-nii dr. Vasile Gheorghiu sau dr. V. Tarnavski, dr. V. Loichiță (care a vegheat dezvoltarea minunatului dogmatism, N. Popoviciu, actualul Episcop al Clujului) sau dr. Valerian Șesan nu sunt, încă, niciunul, membri ai Academiei? Oare d-nii profesori dr. Domițian Spânu și dr. Simion Reli n-au depășit demult diferiții topârcești științifici și literari, care se cocotează unde le e locul altora? [...] Noi indicăm faptele. Dar e de datoria altora să se sesizeze!”³

În contrapartidă, tot Mircea Streinul, directorul „Iconarului”, la un an de apariție a revistei menționate, nu va omite să declare într-un fel retoric propriu că literatura din spațiul bucovinean de dinaintea ivirii publicației era una diletantă, în timp ce noua literatură a celor din proximitatea grupării sale este, fără doar și poate, valoroasă, aflată în dihotomie cu „indiferența generală a bătrânului”⁴: „Literatura bucovineană de dinaintea «Iconarului» se păstra diletantă. Nici o înfrigurare de brumă, nici o înălțare de

¹ Mircea Streinul, „Cronici literare”, în „Iconar”, anul I, nr. 2, 1935, p. 6.

² Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 434.

³ Mircea Streinul, „Însemnări”, în „Iconar”, anul I, nr. 10, 1936, p. 8.

⁴ *Ibidem*, în „Iconar”, anul I, nr. 12, 15 august 1936, p. 8.

luceafăr nu turburau actul creației artistice. Poeții, cei mai mulți purtau lavalieră și gângureau dulci stihuri amoroase, după care deveneau profesori universitari, politicieni sau chiar bețivi, după gradul de inteligență practică a fiecăruia. Creatori adevărați, adică oameni care să renunțe la totul, pentru a se jertfi actului pur de realizare spirituală, n-am prea avut. Noi, aceștia de la «Iconar», nu suntem diletanți. Ne-a fost întotdeauna scârbă de lichele, de proștii și de ahtiații după parvenire, pentru care literatura e un pretext ca, de pildă, căsătoria din conveniență⁵. Este limpede de observat aici lipsa unei opinii moderate la Mircea Streinul, însuflețit cu o energie evidentă, pasionat și implicat în tot ceea ce scrie. Acesta e în fapt Mircea Streinul, poate cel mai înzestrat scriitor bucovinean al acelei perioade, un polemist de o incisivitate care nu poate fi trecută cu vederea, un tânăr intelectual care a simțit nevoia să își spună propriul adevăr fără menajamente, verde în față.

Mircea Streinul își va exprima părerea cât se poate de clar: Bucovina, în speță activitatea scriitorilor grupați în jurul „Iconarului”, a jucat un rol de primă importanță în „combaterea literaturii false”. Într-un text semnat de Mircea Streinul, care a văzut lumina tiparului în al doilea an de apariție al revistei menționate, se precizează că grupul „Iconar”, care a dat numele revistei apărute în data de 1 septembrie 1935, a fost înființat ca o reacție a tinerilor contra anumitor îndeletniciri deosebit de nocive, existente în literatura română. Aici se referă inclusiv la activitatea literară de sorginte evreiască. El va sublinia: „În 1932, am pus bazele, împreună cu George Drumur, Gh. Antonovici și Neculai Pavel, unei grupări literare «Iconar» la care au aderat ulterior regretatul Ion Roșca, Iulian Vesper, Ghedeon Coca și Teofil Lianu. Constatând oribilul primat al jidanilor în literatura noastră, am început în revistele «Orion», «Pana literară», «Craiu-Nou», «Plai» și «Flanc» o campanie vehementă împotriva adercilor de orice fel. [...] Faptul că o țară întreagă ne-a aprobat ne-a dat o satisfacție infinit mai mare decât ne-ar fi permis publicarea a zece romane la București. Încetul cu încetul, am găsit camarazi la Brașov (Aurel Marin), la Iași, la Moinești (C. R. Crișan), la Focșani (Pavel Nedelcu și Al. Călinescu), la Turda, la Craiova, la Oradea, la Blaj, la Cluj, la Brăila (Stere Mihalexe) etc. Când, în 1935, camaradul Liviu Rusu a înființat revista «Iconar» împreună cu prietenii George Macrin, Ion Țurcan, Barbu Slușanschi, Pană Verde, Vasile I. Posteuca, Teofil Lianu, N. Pavel, Leon Țopa și cu mine, lupta a devenit și mai unitară⁶. Tonul apăsător antisemit al lui Mircea Streinul e o realitate, cum evident e și sentimentul de repulsie pe care i-l provoacă o parte a oamenilor de litere din capitala țării.

Urmărind textele de acest gen, scrise de Mircea Streinul, în cazul nostru, se profilează această constantă surprinsă la gruparea „Iconar”: un soi de orgoliu, o situație pe un pedestal mai înalt din punct de vedere axiologic a provinciei literare și artistice față de centru. Nu întâmplător istoricul și criticul literar Mircea A. Diaconu ajunge la concluzia că se va ajunge în rândul tinerilor de la „Iconar”

⁵ *Ibidem*.

⁶ Mircea Streinul, „La o răscruce a literaturii românești”, în „Iconar”, anul II, nr. 3, noiembrie 1936.

la apariția unui complex de superioritate, la o privire orgolioasă pe care ajung să o aibă bucovinenii față de capitală. Trăiriștii iconariști credeau sincer că pot salva cultura românească contaminată de elemente iudaice și nu numai.

Ne mai suscită atenția și un alt text din revista cernăuțeană, semnat de Mircea Streinul. Articolul e intitulat „Lucian Blaga și «Iconarul»”⁷. De această dată, Streinul va cita dintr-o scrisoare semnată și adresată redacției revistei „Iconar” de cunoscutul poet și filosof, Lucian Blaga. În epistola expediată publicației cernăuțene, acesta din urmă afirmă că apreciază și urmărește „cu înflăcărat interes lirica acelei floare iconare, atât de neașteptat răsărite în Bucovina”. La finele scrisorii citate de Streinul, Blaga mărturisește că i-ar fi făcut mare plăcere să aibă sub ochii lui toate aparițiile „Iconarului”, o revistă pe care o apreciază, în special pentru poezia tinerilor publicați în periodicul bucovinean. Nu știm dacă a fost sau nu motivat și de scrisoarea lui Lucian Blaga, însă tot în acest număr al „Iconarului”, Mircea Streinul va accentua cu o fermitate care îl caracterizează că: „<Iconarul> a devenit o realitate românească, despre care se scrie enorm, se discută idem și se vorbește până și la... radio [...]. Iar incușilor bonți din oficialitatea cernăuțeană le explic: d-l Lucian Blaga e *Doctor* (cu D mare) în filosofie, membru al Academiei Române, atașat de presă la Berna [...] și are automobil... Așa că, până și pentru înțelegerea d-lui prefect, d-l Lucian Blaga înseamnă ceva”⁸.

În sfârșit, se vede cu ochiul liber că Mircea Streinul, directorul „Iconarului”, nu rămâne dator nimănui, îi plac disputele și parcă se hrănește cu diatriba pe care o îndreaptă spre „inamici”. Ori de câte ori va avea prilejul, scriitorul bucovinean, un veritabil lider al tinerilor de la acea vreme, un infatigabil animator al grupului „Iconar”, își va îndrepta toate armele de care dispune către cel cu care intră în polemică. Nemulțumirea îi e consubstanțială cu felul său de a fi: clocotitor, vulcanic, de o intensitate a însuflețirii greu egalabilă, debordant, antitetic în propria interioritate, aprig, marcat de un patos indicibil, înzestrat cu un vibrato al contestării, mereu pus pe agitat apele. De asemenea, criza istoriei pe care o resimte își pune amprenta asupra sa. Crezul său va rămâne neclintit legat de națiunea sa, de valorile neamului din care a fost plămădit, deși a avut o biografie nu tocmai lină. Una peste alta, am putea spune că a fost cuprins mereu de un zgomot și o furie specifice personalității sale.

Concluzionând, se poate afirma că Mircea Streinul, trăiristul iconarist prin excelență, era convins că provincia are resurse, beneficiază de o anume puritate și este capabilă de a se reconfigura în conturul unei moralități endemice. Bineînțeles că această recrudescență nu puteau fi reactivată decât de „tinerii furioși” ai momentului respectiv. Nu încapă îndoială, Mircea Streinul și-a pus toate speranțele într-un anumit gen de poezie mistică, în limbajul proaspăt și nealterat generat de tinerii bucovineni sinceri, animați de sentimentul apartenenței la un ideal. Și, da, într-adevăr, poziția sa de frondă față de centru își are izvoarele într-o viziune de acest tip.

⁷ Mircea Streinul, „Lucian Blaga și «Iconarul»”, în „Iconar”, anul III, nr. 1, septembrie 1937, p. 8.

⁸ *Ibidem*.

